

הרב אלימלך טייטלבוים

לכבוד אגודת קדושת ציון ה' עליהם יחיו, שלום וברכה, בעבר שלחתי לכם מאמרים הדנים בדברי הספר ויואל משה (חוץ מפעם שדנתי במכתבו של החקל יצחק שמובא בספר משכנות הרועים). רציתי להעיר, הגיע לידי הספר "אחכה לו" של רבי ירמיהו כהן מניו יורק. הספר, שנכתב בלשון הקודש ואנגלית, בא לחזק את דעת היואל משה, ומביא הרבה רעיונות שנפוצים בבתי המדרש האלו. צורת הספר היא שבתחילה מביא מקורות בעניין הגלות ואח"כ דן בעניין הג' שבועות שבכתובות קי"א.

אח"כ מביא דעת גדולי ישראל מתחילת תקופת הציונות עד דורנו. ויש שם נקודה שעליה רציתי להעיר כי הוא טוען שם שלא היו גדולים בעד הקמת מדינה, ואיני מדבר כעת על הבעיה של מדינה שלא מתנהגת לפי התורה, אלא על עצם 'הקמת מדינה' זה מה שמפריע לו. לכן כמובן גדולים שהתירו את הקמת 'מדינת ישראל' למרות הבעיות שהיו בזה, בוודאי שמסכימים על הקמת מדינה שבאמת תלך בדרך התורה. אמנם, גם הוא מודה שהיו רבנים שהיו בעד הקמת המדינה, אבל לדבריו לא היה 'גדול' שהתיר (את שמות הרבנים שהתירו הוא מונה בעמוד 373) הוא אפילו מביא דעותיהם של גדולי ישראל שהתירו עליה המונית כשיש על זה רשות מהאומות, שלא כדעת היואל משה. והוא גם מביא שהיו גדולים שהתירו להשתתף בבחירות, שלא כדעת היואל משה. ברם, לדבריו אף הם הוודו שעצם קיום המדינה אסורה. אך מה ששמתי לב שאפילו בתוך הדברים עצמם, שמים לב שממש לא כך הם פני הדברים, לדוגמה הספר מרבה לצטט מדברי הגרי"ז מבריסק אשר היה כנגד הקמת המדינה. אולם בעמוד 241 מביא מספר תשובות והנהגות, חלק ב' או"ח סימן ק"מ, בזה הלשון: בשנת תרצ"ז דנו בכנסיה (הגדולה (של אגודת ישראל) על הקמת מדינה מחולקת... והגרי"ז זצ"ל כעס ורגז מאוד שדנו בזה בשעה שיש בזה ר"ל גרם שפיכות דמים. ושאל אותו הגר"א קלמנויץ זצ"ל מה אכפת לו כ"כ עד שרוגז בקולי קולות הלוא הברטים בלאו הכי לא מתחשבים ברבנים. והביא הגמרא סנהדרין כ"ו דחזקיה חשש שהקב"ה אזיל בתר רוב, רק אמרו לו קשר רשעים אינו מן המנין. משמע שאם אינם רשעים נוטה הקב"ה לגבייהו. ולכן טען אז ואמר הרי בכנסיה התאספו רוב גדולי הדור והקב"ה נוטה בתר רוב, והרי הסכימו על עצם מדינה רק חלקו אם מותר לוותר על חלקי ארץ ישראל. ואמר אז (בשנת תרצ"ז) חוששני שיתקיים שהרי אינו קשר רשעים והם מן המנין ע"כ שמעתי ונרשם אצלי מפי בנו הגרי"ד זצ"ל עכ"ל "האחכה לו". הרי לך מיניה וביה ראייה מוכחת מדברי הרב מבריסק שרוב גדולי ישראל, רוב גדולי הדור! הסכימו על עצם הדבר להקים מדינה.

בדרך אגב, זה סותר מה שטענו חסידי סטמר בפרסומים שונים שהרוב של הכנסיה היו נגד עצם מדינה.

גם בעמודים 325-326 כתב "האחכה לו" שגדולי ישראל שהתירו להשתתף בבחירות סברו שעצם קיום המדינה אסורה מטעם הג' שבועות שבכתובות דף קי"א. הוא כותב שכן היה דעת רבי ראובן גרוזובסקי. ברם, בעמוד 317 מביא ה"אחכה לו" את לשונו של הגאון רבי ראובן בספרו "בעיות הזמן" עמוד 34 (בהוצאה המורחבת של בעיות הזמן שתחת ידי, הוצאת נצח, בני ברק, תשמ"ח, נמצאים הדברים בעמוד ס"ח) "בהסברת ההתנגדות לציונות היה גם נימוק שבזה היו מסייעים לעבור על השבועה שלא יעלו ישראל בחומה (כתובות קי"א)... והנה לא אדבר אם היתה בכאן העברה על השבועה לפי המצב שהיה אבל הא ודאי שההשתתפות בממשלה אין בהן משום העברה". הרי שלא החליט שעברו על השבועה.

למעשה בעמוד 342-343 מביא ה"אחכה לו" כן דברים חיוביים על קיום המדינה מהרב אליעזר וולדענברג בשו"ת ציץ אליעזר חלק י' סימן א'. ברם ה"אחכה לו" טוען שהציץ אליעזר אינו מביא - שם או בשום מקום אחר - האיך קיום המדינה יכול להיות מותרת - הרי יש את השבועה שלא יעלו בחומה. אולם צריך לדעת כי הצי"א בהחלט הסביר את דעתו, וזה לשון קדשו בציץ אליעזר בחלק ז סימן מ"ח פרק י"ב: "בירור הלכתי על חובת מצוות העליה לארץ וההתנחלות בה כמשנה - חובה מאז קום המדינה... מצוות העלייה וההתאחדות בארץ מתחלקת לשתיים: א) מצווה כללית - חובה כללית

על עם ישראל במרוכז לבוא ולהתנחל בארץ... ב) מצווה פרטית - חובה פרטית על כל אדם מישראל באשר הוא שם לעלות ציונה ולהיאחז בה. המצווה הכללית נפסקה עם חורבן מקדשנו, גלותינו מן הארץ וניטול הכבוד מבית חיינו עד שעת פקידה, ולא זאת אלא שהושבענו על כך שלא לעלות בחומה כדאיתא בכתובות קי"א. ונשארה איפה רק המצווה הפרטית על כל אדם מישראל כגוף נפרד. וכך מסביר בעל פאת השולחן בהלכות ארץ ישראל סימן א... (שכתב) אמנם אינה מצוה כללית לכל ישראל בגלות החל הזה, אלא מצוה על כל יחיד לדור שם. מתוך הדברים האמורים כשלעצמם ביכלתנו כבר לעמוד על המבחן לכפילות חובת העלייה ומצוותה מאז קום המדינה, כי הרי עניין השבועה שלא יעלו בחומה פירושה שלא יעלו יחד ביד חזקה וכפירוש רש"י בכתובות שם. ואם כן לא היה זה אלא קודם שפקוד פוקדנו בפקידה הגדולה, שאז עלייה כללית גדולה הייתה... עלייה בחומה ביד חזקה... אבל מאז פקד אותנו ד' לטובה ליתן לנו שם ושארית בארץ קדשו, להיות אדונים בה, ונתן בלב אומות העולם המאוחדות, כלכורש בשעתו, להשיב לנו הגזילה בחלק מארצנו ושערי הארץ נפתחו לרווחה... אם כן הרי לא חל ממילא יותר על עלייה כללית דבר השבועה שלא יעלו בחומה ופג תקפה כיון שזה כבר לא מתפרש בעיני שום אחד כעלייה בחומה... ואם כן נתחדשה במצוות העלייה גם החיוב על כל בית ישראל ועל כל קיבוץ יהודי הנמצא אי שם בתפוצות לקום במרוכז ולבוא ולהתנחל בארץ חמדתינו עכ"ל הציץ אליעזר. הצי"א מדבר בענין השבועות בחלק י בעמוד י"ג בסימן א בסוף אות ל"ח ובמלואים בעמוד רמ"ט-ר"נ. ובמלואים כתב באמצע דבריו: ועוד זאת מבאר האבני נזר שם שאם יותן רשות לכל ישראל לעלות לא יחשב בחומה כי בחומה פירש"י ביד חזקה, וגם י"ל דאם יותן רשות לכולם יחשב פקודה... ולפ"ז יוצא דמאז שניתן רשות כזאת פגו בכלל תקפם של ג שבועות ואזהרותיהם בהיות וכבר היתה פקודה עכ"ל הצי"א ועיינן שם מה שדן בענין השבועות. רוב דברי הצי"א נמצאים גם בכרך ג' של "ארץ ישראל בספרות התשובות" בפרק א.

בהחלט גם מומלץ מאוד ללמוד את ספרו המכונן של הצי"א 'הלכות מדינה' על קיום מדינה ע"פ תורה, ובע"ה אם עם ישראל ירצה, הרי שהקב"ה יזכה אותנו לממש את זה שכל המדינה תתנהל אך ורק עפ"י רצונו יתברך, ונזכה כבר להיפטר מהשאלה הזו, מה משמעותה של מדינה יהודית שלא מתנהגת כמו יהודית, ונזכה לגאולה שלימה במהרה.